

Parcursarea recentă a literaturii germane vechi legată de zona Sebeșului, ne-a oferit plăcuta surpriză a identificării unui text legat de o peșteră aflată pe teritoriul satului Răchita, comuna Săsciori, județul Alba, obiectiv studiat în 1911 de către sebeșanul W. Liederhilger și publicat în periodicul *Korrespondenzblatt*¹.

Redăm mai jos textul respectiv, pentru a face apoi câteva considerații privind descoperirile din zonă și implicațiile lor.

„La 9 km depărtare de Sebeș se află într-o vale, înconjurată de dealuri înalte, satul românesc Răchita. Am aflat că în apropierea Răchitei într-un asemenea deal se află o peșteră, pe care, ca s-o vizitez, am făcut la 21 septembrie anul trecut (1910) o excursie acolo, cu bicicleta. În comună am căpătat prin intervenția învățătorului român de acolo, doi bărbați care m-au condus acolo, înarmați cu sapă și hârleț.

De la Răchita înspre nord se întinde de la vest la est o înaltă coamă de deal. Românii numesc spatele dealului „Apărata”. Se vede în teren că azi pășunea este foarte rară în urma pârjolitoarelor raze solare, că acolo, pe vremuri îndepărtate încă se afla o pădure și că azi mai stau pomi răzleți rămași ici și colo, câte un desiș de fagi.

Am urcat dealul în trei și am ajuns, după ce am urcat cam a treia parte din povârniș, la un loc care seamănă cu o crăpătură provocată de apă și aici, unde apare stânca, se afla o deschizătură, nu mai mare ca o gaură de vulpe, care ducea înăuntru pământului. Am lăsat muncitorii să înceapă treaba lor și după aproximativ o oră de muncă sârguincioasă deschizătura a fost așa de mare, încât am putut să intru înăuntru alunecând pe burtă. După aproximativ 6 pași coridorul devine așa de înalt, încât am putut în genunchi să înaintez mai departe. Mi-am aprins o lumânare pe care o luasem cu mine în buzunar și am văzut în fața mea un spațios coridor care ducea înăuntru pământului în linie dreaptă. El are o lățime de nu chiar un metru, în sus are formă de arc ascuțit (ca o fereastră gotică), pe când pereții sunt drept săpați în pământ. În coridor se afla apă care a pătruns prin deschizătura de la intrare, în urma ploilor din vara trecută. Împreună cu apa, în coridor intra în decursul anilor pietriș și nisip strâmtând intrarea coridorului tot mai tare. M-am descălțat și stând ghemuit am pătruns mai departe în coridor și mergând prin apă circa 25 depăși până am ajuns într-o cameră de vreo 3 m³ care era umplută aproape până la jumătate cu pământ căzut din tavan. Se mai vede continuarea coridorului din cameră spre est încă foarte bine, dar masa mare de material căzută îmi face înaintarea imposibilă. Am făcut în sfârșit același drum înapoi și ultima parte a drumului am împins încălțăminte înaintea mea.

Coridorul și camera sunt produsul muncii omenești și a hărniciei unor oameni și dacă înăuntru nu se mai găsește o altă peșteră mai mare rămâne de văzut. Românul cel mai bătrân mi-a povestit despre peșteră următoarele: < Cu mulți ani în urmă, să fi fost poate mai mult de vreo 50 de ani, au săpat doi oameni din Zlatna și unul din Pianul de Sus după comori ascunse. Cel de la Pianul de Sus săpând a găsit în curând un butoiș, care să tot fi avut vreo 2 găleți capacitate (20 litri probabil), dar el a tănuț camarazilor săi descoperirea și a acoperit butoișul la loc cu pământ și a

¹ Cf. Liederhilger, 1911, p. 30-32.

inceput să sape în alt loc. Noaptea a venit cu cei doi fii ai săi și au scos butoiașul afară, care era plin cu bani și l-au transportat pe urmă pe ascuns în întunericul nopții la Pianul de Sus. Bătrânul n-a avut însă norocul de a se bucura de descoperirea sa, căci a murit după 14 zile. Dar fiii săi însă au devenit oameni avuți >.

Noi am plecat după ce m-am curățat pe picioare la un izvor din apropiere, de noroiul lutos ce se lipise și m-am încălțat să căutăm o altă intrare a peșterii. Am trecut dealul spre est și am ajuns în partea de nord a acestuia într-o pădure de fagi. Și iată că stăm, câțiva pași mai la o parte de un drum străvechi, în fața mea gropi artificiale care au circa 8 m lungime, 5 lățime și 4 adâncime. Românii o numesc „Gaura Jidovului”. În această groapă se afla de asemenea un coridor, care pare-mi-se e tot așa construit ca cel mai sus descris și care tot înlăuntrul pământului duce. Coridorul este de partea aceasta complet astupat cu mase de pământ alunecat. Eu am lăsat să se lucreze la destuparea lui, dar n-am obținut nici un rezultat că o dată era timpul așa de înaintat și pe urmă de aceea că, românii din cauza sărbătorii care era „Nașterea Sf. Maria”, nu prea vroiau să lucreze. Am oprit lucrul și am lăsat muncitorii să plece, luându-mi angajamentul ca la prima ocazie să continui lucrul.

Este probabil ca pe vremuri să fi putut trece dealul printr-un tunel de la est la vest, care în linie dreaptă să fi avut cel puțin 400 de pași lungime. M-am urcat pe urmă iarăși pe drumul vechi, dar nu m-am dus spre Valea Mărului, care duce spre sat, ci mi-am îndreptat atenția asupra unui deal de vizavi (Petros). Acest deal este strâns legat de dealul cu peșterile, ba chiar coama lui începe chiar aici. De la acest deal m-am gândit eu trebuie să fi mers pe vremuri un drum de coamă de deal care ar fi trebuit să ducă să fie la groapa mai mare mai sus amintită, fie la drumul de lângă ea. Am găsit pe urmă socoteala mea bună, căci un drum străvechi este pe unele locuri vizibil și el duce cu am gândit eu, de-a lungul coamei. M-am apropiat după vreo 400 de pași de vârful dealului care de partea noastră urcă foarte lin, când deodată găsesc un mic ciob de vas de pământ ars. Pe urmă am început să controlez terenul cu atenție și am găsit în sfârșit locul de unde provenea ciobul. Pe pământ se găseau atâtea cioburi împrăștiate, câte n-am văzut până atunci, pe un singur loc. Cioburile sunt frumos arse și în mare parte înfrumusețate cu desene simple sau cu un desen în formă de dinte de lup în diferite forme.

Acolo am mai găsit o bucată dintr-un amnar prelucrat și o piatră de ascuțit (finisat) unelte, Mai târziu mi-a arătat și preotul un frumos topor de piatră cu două tăișe, care ar fi fost tot aici găsit. Din marele număr ce-l constituie cioburile deduc că aici la 600 m deasupra mării a fost o mare așezare omenească, care pătrunde adânc în neolitic și care ar fi fost pe aceeași vreme locuită ca aceea de la Râpa Roșie din Sebeș, căci unele cioburi găsite aici au același sau cel puțin asemănătoare desene cu cele găsite la Râpa Roșie.

Dacă nu mă înșel, cred că așezarea de pe dealul acesta nu are nimic comun cu tunelul de pe deal. Nu știu pe acei vechi locuitori ai așezării într-atâta de inteligenți și nici nu cred că ar fi fost în stare să termine așa o lucrare cu uneltele ce le aveau. Tunelul cred că a fost mult mai târziu, făcut și poate a fost întrebuințat în scopuri de minerit, căci în valea învecinată de pe vremea romanilor încă erau spălătorii de aur².

² Satul face parte din perimetrul unde existau spălătorii de aur din vechime, care se întindea de la Săliștea (Cioara) și Tărtăria la vest, până la Călnic la est (circa 20 km x 12 km) și cuprindea hotarul comunelor Pianul de Sus, Pianul de Jos, Sebeșel, Petrești, Sebeșel, Săsciori, cf. Acker, 1965, p. 648., cu întreaga bibl. citată.

Cercetările și explorările următoare, în special a coridorului și a camerei ne vor da alte puncte de sprijin despre originea acestei opere omenești”.

Textul mai sus prezentat evidențiază preocuparea constantă a sașilor sebeșeni, de la W. Wolf ori K. Haldenwang la W. Liederhilger - care era era farmacist - de a cerceta și face cunoscute vestigiile trecutului din zonă. Literatura de specialitate³ confirmă - deși uneori destul de lapidar - cele relatate în text, pe vârful „Gorunișului”, „Vârful Apărății” și în punctele „Gaura Jidovului” și „Gaura Bătrânului” fiind descoperite unelte și fragmente ceramice.

Cercetările mai vechi de aici, coroborate cu cele mai noi , vor trebui să inventarieze toate obiectele și informațiile legate de localitate (inclusiv ținând cont de obiectele aflate la muzeul școlii de aici, ori la Muzeul „Ioan Raica” din Sebeș), aducând noi contribuții la cunoașterea trecutului acesteia.

NOTE SUR LA „GROTTE” DE LA COLLINE DE RĂCHITA

Résumé

Les auteurs font un interessante commentaire vis - à - vis d'un inedite texte de 1911 du W. Liederhilger, qui présente les résultats et les investigations d'une excursion archéologique réalisée près de Sebeș, dans une grotte à Răchita.

La conclusion de l'étude c'est qu'il faut réunir tous les resultats des découverts archéologiques - passés, présentes et futures, pour bien-connaître le passé de cet ancien village.

³ V. Moga, H.Ciugudean, 1995, p. 150 , nr. 1, 2, 3, cu bibl. resp.